

Janko Cafuta

Delo z mladimi v Centru za socialno delo Ljubljana Center

Odraščal sem v manjšem podeželskem zaselku. Oče, obrtnik, je glede na svojo vzgojo prisegal na tradicionalne avtoritarne poglede na življenje in odnose med ljudmi, mati, učiteljica, ki je odraščala v enakem svetovno nazorskem miljeju kot oče, pa se je med šolanjem odmaknila od nekaterih tradicionalnih vrednot, še največ glede položaja žensk v družbi. Na splošno očeta to ni motilo, v konkretni družinski situaciji pa ga je. To je postalo vir sporov med njima in zaradi njih sta ste pozneje tudi razšla.

Moje otroštvo je tako obremenilo ozračje, ki sta ga s svojim konfliktnim odnosom vzdrževala starša. Veliko časa sem, najbrž tudi zato, preživel v družbi vrstnikov. Ko smo bili mlajši, smo si delali hiše v gozdu, pozneje smo si uredili igrišče za nogomet in podobno. Bili smo dinamična vrstniška skupnost, ki mi je veliko pomenila.

Prišla so študentska leta, ko sem šel na študij v drug kraj, in tam sem tudi ostal. Srečal sem zanimive ljudi, ki so izvajali socialno terapevtske kolonije z mladostniki, in se jim za nekaj let pridružil. Najbrž sem potreboval izkušnje teh taborov, da sem bolje razumel svoje otroštvo in odrasel. Z ljudmi, ki sem jih spoznal na teh kolonijah, sem doživel veliko pomembnega in to je določilo mojo poklicno, strokovno, nekoliko tudi osebno pot. Najbrž se tudi zato že leta ukvarjam z mladostniki in njihovimi družinskimi skupnostmi in skupaj z njimi iščem uporabne rešitve za težave in zaplete, ki jih doživljajo v življenju.

Zaposlen sem na Centru za socialno delo Ljubljana Center, kot svetovalec na področju dela z mladimi in družinami. V svoje delo sem že na samem začetku poklicne kariere začel vključevati različne aktivnosti z mladimi. Najprej skupine za mladostnike, potem različne delavnice, tabore in podobno, in sčasoma to združil v kompleksno celoto, ki vsebuje tako »redno delo« na oddelku za mlade in družine kot dodatne aktivnosti, združene v program za mlade, ki jih podrobneje opisujem v nadaljevanju. V obravnavo mladostnikov vključujemo tudi večje število prostovoljcev in praktikantov, največ s Fakultete za socialno delo.

Zgodaj sem ugotovil, da je pisarna na centru za socialno delo neprivlačen prostor za mlade. To zanje ni prostor, v katerega bi se radi vračali oz. redno prihajali, razen če jim ponudiš vsebine, ki niso običajne za pisarne v taki ustanovi. Mladostniki imajo radi družabne prostore, v katerih se srečujejo z vrstniki in odraslimi, zato smo zanje uredil mladinsko sobo, kjer je to izvedljivo. S tako sobo dobijo mladostniki svoje mesto v ustanovi in sporočilo, da so pomembni, zaželeni, dobrodošli, to pa v njihovem prevodu najbrž pomeni, da so vredni.

Kot rečeno, smo zaradi navedenih razlogov na našem centru z leti razvili kompleksen program za mlade, ki ga v večjem delu finančno podpirajo Urad za mladino pri Mestni občini Ljubljana, poleg njih pa še Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti ter različni donatorji. Strokovni sovodja programa in naš supervizor je dr. Bernard Stritih.

V program za mlade vključujemo mladostnike, ki jih srečamo pri vsakodnevnem delu na centru za socialno delo, mladostnike, ki jih k nam napotijo šole, pa tudi mladostnike, ki pridejo do nas prek vrstnikov, ki se že udeležujejo naših aktivnosti. Večji del teh mladostnikov ima manjše ali večje težave v odraščanju, določene primanjkljaje na ravni doživljanja, čustvovanja in težave na ravni vedenja, del njih pa v ničemer ne odstopa od povprečnih vrstnikov. Velik del vključenih mladostnikov izhaja iz socialno šibkih in drugače prikrajšanih družin. Ko se srečujemo z mladostniki, vzpostavljamo stik tudi z njihovimi starši – prek svoje redne dejavnosti centra za socialno delo, z vodenjem skupine za starše, s posebnimi priložnostmi, kot so prireditve ali tabori. Srečevanje s celotno družino nam omogoča vpogled v stiske, s katerimi se srečujejo v svojih medosebnih odnosih in v interakciji z okoljem.

Na centrih za socialno delo vodimo obravnave, kot to določajo javna pooblastila in pravila upravnega odločanja, predvsem pa izvajamo različne oblike pomoči in svetovanja, pa se nam še vedno pogosto dogodi, da ne moremo ustvariti dovolj velikega vpliva na mladostnika in njegovo družino, da bi ti svoje neproduktivne vedenjske vzorce nadomestili s produktivnimi.

S programom za mlade zato odpiramo še eno pot, vrata, skozi katera nam mladostniki dovolijo stopiti v svoj življenjski prostor. Staršem in otrokom ponudimo možnost sodelovanja na način, ki jim je sprejemljivejši, manj obremenjujoč, kot je sodelovanje v najrazličnejših sestankih na centru za socialno delo. Opažamo pa tudi, da se pozneje lažje aktivno vključujejo v bolj uradne sestanke v ustanovi, potem ko so bili deležni obravnave v okviru programa za mlade, saj so tam pridobili zaupanje, občutek varnosti in občutek, da so razumljeni.

Mladostnikom ponudimo aktivnosti, za katere ocenimo, da jih zanimajo, in s tem ustvarjamo odnos, v katerem dobimo določen vpliv nanje, hkrati pa čas, ki ga mladostnik preživi v takem okviru, pri nekaterih zmanjšuje čas, ki bi ga sicer preživeli na ulici. Za ta namen imamo organizirane različne delavnice za otroke in mladostnike – ustvarjalne, igralske, glasbene, fotografske in druge.

Poleg delavnic in taborov organiziramo za mlade tudi poletni program, ki ga izvajamo v času šolskih počitnic. Namen poletnega programa je z načrtno izbranimi aktivnostmi približati mladim družbeno in kulturno dogajanje v našem mestu. Vodimo jih na kino predstave, v galerije, muzeje, knjižnice, na kopališča, v športne parke. Urbana skupnost ponuja veliko možnosti za aktivno preživljanje prostega časa, a se jih naši mladostniki praviloma ne udeležujejo, saj jih nihče, razen šol, ne vodi tja. Tako stopajo po poti odraščanja slabše pripravljeni za konzumiranje dobrin, ki bi lahko obogatile njihovo življenje, kot ga večini drugih, ki jih starši vodijo v take ustanove. Tako želimo mladostnikom zmanjšati obseg deprivilegiranega položaja v družbi.

S pomočjo prostovoljcev in praktikantov Fakultete za socialno delo izvajamo med letom tudi učno-motivacijske aktivnosti, ki so namenjene podpori mladostnikom pri šolskem delu. Za študente omenjene fakultete smo učna baza, kjer opravljajo svojo prakso, v skladu s programom fakultete. Posamezni študentje praktikanti in tudi nekateri drugi prostovoljci se med letom vsak teden srečujejo s posameznimi mladostniki in jim zagotavljajo družabništvo ter učno in tudi svetovalno pomoč. Na mnoge od njih se mladostniki navežejo in jih doživljajo kot svoje zaupne osebe. Odnos med mladostnikom in prostovoljskim svetovalcem je praviloma precej oseben. Mladostnik začuti, da prostovoljec nameni nekaj svojega časa njemu, se zanima zanj in mu poskuša pomagati, če oceni, da potrebuje njegovo pomoč. To mu zbuja občutek, da mu je pomemben, da bo poskrbel zanj, če bo to potrebno. Vse to dobro vpliva na mladostnikovo samozavest in samopodobo. To je še posebej pomembno pri mladostnikih, ki so v svojih družinah prezrti, ker se straši preprosto ne ukvarjajo z njimi ali pa so mladostniki naučeni zadovoljevati psihološke in čustvene potrebe staršev, ne pa tudi svojih.

Če mladostnik izhaja iz družine, v kateri so bile potrebe vseh članov enakovredno upoštevane, da potrebe enega ali nekaterih družinskih članov niso prevladale nad potrebami drugih članov družine, je praviloma razvil zdravo osnovo, ki mu omogoča dobro odraščanje. Mnogi mladostniki pa niso imeli te sreče, da bi imeli družino, v kateri bi vsi člani smeli in znali izražati svoje potrebe in želje in bi bili pri uveljavljanju teh primerno upoštevani in učinkoviti. Zanje je odraščanje težavnejše, občasno morda celo nevarno, sploh v primerih, ko začnejo, nepripravljeni na pasti življenja in osebnostno preslabo pripravljene za spopadanje s števnimi izzivi, prezgodaj zapuščati družino. Če je bil odnos med njim in starši pred tem slab ali nekakovosten, mladostnik pogosto ne bo hotel niti slišati niti upoštevati opozoril in omejitev staršev. Naš namen je vključiti mladostnika v program, da bi s svojo obravnavo zmanjšali tveganje, da se zapletejo v večje težave.

Precej je tudi mladostnikov, ki veliko časa preživijo ob računalniku, ki jim omogoča, da so na videz povezani z vsem svetom, v resnici pa jih oddaljuje od vrstnikov iz soseske. Računalnik mnoge mladostnike pritegne s široko ponudbo možnosti, zelo pogosto pa jih predvsem ovira pri prepoznavanju lastnih potreb in interesov in jih oddaljuje od razvijanja lastnih potencialov, zato v našem programu načrtujemo aktivnosti za mlade na način, za katerega ocenimo, da bo otrokom in mladostnikom omogočil, da ostanejo ustvarjalni, produktivni, živi.

Že več let organiziramo poletne taborne v dolini reke Dragonje, na najeti gozdni jasi. Taborni prostor in gozdno pot do njega smo uredili s prostovoljnimi delom, v katerega smo poleg naših mladostnikov in prostovoljcev vključevali tudi osebe, ki jim je sodišče naložilo družbeno koristno delo. Pri tem smo sodelovali z lokalnim centrom za socialno delo.

Tabor imamo tudi zato, da za mladostnike, kdaj tudi zase, poiščemo nove razloge za življenjski optimizem in dodatno spodbudo za osebnostni razvoj. Na taborih potekajo različne aktivnosti, kot so glasbene, igralske, likovne in

druge delavnice, vsakodnevno kopanje v tolmunu, hkrati pa mladostnike navajamo na sodelovanje pri kuhanju, pomivanju posode, urejanju prostora, nabiranju suhljadi in podobno. Menim, da je treba mladostnike smiselno zaposliti in jim hkrati zbuditi občutek, da je za delovanje skupnosti pomembno, da vsak prispeva svoj delež.

Ljudje, ki živimo v mestih, smo že skoraj pozabili na prijeten šum vetra, šelestenje listja, vonj jutranje svežine, pozabljamo na mesečino, na zvezde. Mesečine v mestu največkrat ne opazimo, ker jo preslepi svetloba luči. Pozabili smo na prijeten občutek sedenja ob ognjišču, v družbi ljudi, na vonj dima, na svetlobo in toploto ognja. Vsega tega se na taborih ob Dragonji znova spomnimo in (po)doživimo. Iz tega izvirajo nov optimizem, izostren občutek smisla življenja in nediferenciran impulz ustvarjalnosti, ki jo usmerjamo v organizacijo skupnega življenja.

Za uspešen tabor je prostor vsekakor pomemben. Najbrž bi imeli manj možnosti za uspešno izvedbo tabora brez ugodnega vpliva naravnega okolja, ki pri udeležencih sproža dobro razpoloženje. Seveda pa je samo to premalo. Slediti mora nadgradnja, saj zgolj blagodejni učinki naravnega okolja ne morejo dolgo vzdrževati visokega motivacijskega potenciala udeležencev projekta.

Če pogledam cilje, ki jih na taboru želimo doseči, so ti podobni ciljem številnih drugih, ki se ukvarjajo z mladimi. Mladostnikom želimo omogočiti, da preživijo dober teden kakovostno in prijetno, v družbi vrstnikov in odraslih (ti so večinoma prostovoljci. Želim/o, da se na taboru kaj novega naučijo. Ti cilji so splošni. Ko natančneje pogledamo, kaj počnemo na taboru, ugotovimo, da od mladostnikov pričakujemo, da bodo pomagali pri pripravi hrane, pospravljali za seboj, sodelovali pri urejanju tabornega prostora, skrbeli za svoje vedenje, da bo takšno, da ne bo oviralo dobrega počutja drugih, in podobno. Od mladostnikov pričakujemo aktivno sodelovanje in jim nalagamo odgovornosti za to, da poteka življenje v skupnosti nemoteno. Pri ukvarjanju z mladimi poskušamo uresničevati tudi pomembnejše socialno-pedagoške, tudi psihoterapevtske cilje, ki jih zavestno vnašamo v medosebne interakcije. Naše interakcije z mladimi potekajo na ravni komunikacije, kot jo poznamo v vsakdanjem življenju, na način, ki je mladostnikom znan in razumljiv.

Tabore organiziramo z namenom, da se z mladostniki srečujemo v konkretnih vsakdanjih situacijah, z realnimi obveznostmi, tako da nekaj dni življenja v resnici preživimo skupaj in ga pozneje ne interpretiramo z analitične distance, pač pa s položaja soudeležencev. Vrednost interpretacije dogodkov in vedenj posameznikov je tako večja, saj smo soudeleženi v istih dogodkih in s tem neposredno poklicani in upravičeni, da konkretnemu mladostniku oziroma mladostnikom posredujemo svoja opažanja, stališča, predloge, zahteve. Tako lahko pri mladostniku povečamo vpogled v lastno vedenje in mu tako lažje pokažemo, kako delujejo njegovi vedenjski vzorci, in ga lažje usposobimo za razvijanje produktivnejših oblik vedenja. Če bi se z njim pogovarjal o istih temah, brez skupne izkušnje, bi imel mladostnik od tega manj koristi. Morda bi si mislil, da »nakladam«, ker želim biti pameten, v resnici pa odrasli ne vemo veliko o tem, kakšen je on v resnici in zakaj se vede, kot se, misleč, da ima za to

dobre razloge, ki jih jaz kot svetovalec ne morem ne prepoznati ne razumeti. Pogosto bi tako mislil tudi zato, ker mladostnik svojega vedenja niti sam v celoti ne razume, saj je poln lastnih notranjih protislovij in ambivalentnosti.

Naše sedanje vedenje je zemljevid preteklih izkušenj (po W. Kemplerju). Na taborih poteka intenzivna dinamika različnih medsebojnih odnosov, tako za mlade kot za odrasle. Ko analiziramo zemljevid preteklih izkušenj mladostnikov, smo pozorni tudi na zemljevid lastnih preteklih izkušenj. To se kaže v več situacijah, v katerih odrasli različno reagiramo na isto situacijo, na isto konkretno vedenje določenega mladostnika. To je podlaga za nove in nove »učne ure« o mladostnikih in tudi o nas samih. Tabori so tako izziv za vse udeležence. V tem je čar taborov, saj smo odrasli enako kot na vedenje mladostnikov pozorni tudi na lastno vedenje. Tudi odrasli se imamo vedno možnost naučiti kaj novega o sebi in drugih ali prepoznati kaj starega o sebi, česar prej nismo opazili.

Ko mladostniki opazijo odprtost pri odraslih, jih to navaja k temu, da jim sledijo, hkrati pa jim tako vedenje kaže pot, kako ravnati s sabo, kako biti odprt, odkrit, iskren sam s seboj in tudi v odnosu z drugimi. Če smo odrasli odprti do svojega vedenja, doživljanja, sposobni tudi sprejeti nova spoznanja oziroma se kaj novega naučiti o sebi, po potrebi sposobni tudi spremeniti kakšno svoje vedenje, smo najboljši vzgled za mladostnike. Tabor je uspešen, če smo uspešni na tej točki. Mladostniki nam verjamejo, nam sledijo, če opazijo, da smo odrasli iskreni do njih in do sebe.

Čeprav je vpliv dela v programih, kakršen je naš, težko vrednotiti, vemo, da ti programi lahko dajo dobre rezultate. Na primer, občutno se zmanjša število kaznivih dejanj pri vključenih mladih, izboljša se njihov šolski uspeh. Toda bolj kot smo pri vodenju programov za mlade uspešni, manj smo opazni v skupnosti – ker je z mladimi manj težav. Žal so mladi pogosto opaženi, ko se v okolju pojavijo težave, na primer v obliki mladostniškega vandalizma ali kriminala. Tega je več v okoljih, kjer ni na voljo učinkovitih programov za mlade. V takih primerih se lokalna skupnost največkrat odzove z zahtevo po več represije. Temu pa praviloma sledijo razočaranja, saj je težko spreminjati mladostnike z izoblikovanimi odklonskimi vedenji. Prednost preventivnih intervencij je v tem, da vplivajo na mladostnika, še preden se pri njem razvijejo ali utrdijo neprimerni vedenjski vzorci.

Program izvajamo v okviru storitve socialne preventive in je dopolnilo drugim storitvam in javnim pooblastilom, ki jih izvajamo na centru za socialno delo. Velik del programa pa izvajamo na prostovoljski ravni. Težava se pojavi pri financiranju naših aktivnosti. Brž ko je treba plačati karkoli – kino vstopnico za mladostnika in prostovoljca, delo mentorja, material za delavnico, stroške tabora in podobno, se znajdemo v zagati, ker za to od ustanovitelja in financerja ustanove ni predvidenih sredstev. Po denar za plačevanje stroška v zvezi z izvajanjem aktivnosti za mlade (delavnice, tabori, vstopnice, supervizija ...) se obračamo k zunanjim financerjem. Do zdaj smo večino denarja za izvajanje programa dobili od Urada za mladino Mestne občine Ljubljana, nekaj tudi od resornega ministrstva in donatorjev. Glede na ustanoviteljske pravice pa smo

(center za socialno delo) državna in ne mestna služba, to pa nas postavlja v precej negotov položaj. Ne vemo, kaj lahko pričakujemo v prihodnosti.

Prepričani smo, da je izvajanje programa, kakršen je naš, nujni dodatek siceršnji pomoči družini na centru za socialno delo. Ker smo zavezani vrednotam stroke, želimo mladim in družinam pomagati tako, da bodo pomoč res dobili. Na podlagi znanja in izkušenj pri delu z ljudmi ocenjujem/o, da so aktivnosti, ki jih izvajamo v našem programu, nujne, če želimo pristopiti do mladih, ki imajo težave, na primerni strokovni in osebni ravni in z vsebinami, ki so zanje sprejemljive in jim koristijo in pomagajo.

Verjamemo, da naš pristop deluje, prepričani pa smo tudi, da brez teh dodatnih aktivnosti na številne, ki so v res hudih težavah, ne bi mogli niti vplivati, kaj šele, da bi jim pomagali. V program vključujemo tudi mlajše otroke, stare 10 let ali manj. Mlajši kot so, več koristi imajo od nas in več možnosti je, da ne bodo razvili ali utrdili problematičnih vedenj. Opažam/o, da posamezni mladostniki z našo pomočjo zaživijo z več optimizma, z več uspeha, z manj zagrenjenosti in z več upanja, da bodo imeli spodobno življenje. V programu dela je vedno tudi od 10 do 15 prostovoljcev, ki se intenzivno ukvarjajo s posameznimi mladostniki. Za starše teh otrok imamo občasno tudi skupino, ki jo vodiva skupaj z dr. Stritihom.

Mladi so osebe, deležne posebne družbene skrbi in hkrati del družinskih skupnosti, ki so prav tako upravičene do posebnega družbenega varstva. Vsi človeški in strokovni razmisleki navajajo na to, da je za otroke in mladostnike treba skrbeti čim bolje.

Mladi si težko pomagajo sami, ko so v težavah zaradi neustrezne obravnave v svoji družini. Glede vzgoje so praviloma prepuščeni svojim staršem. To je dobro, dokler družina deluje v otrokovo korist, kadar pa ne, otrok potrebuje pomoč, tudi od institucij države. Včasih je potrebna celo radikalnejša intervencija v družino, v to pa starši neradi privolijo, zato je redka, ker sta vzgoja in ravnanje staršev z otroki del družinske zasebnosti. Otroci neredko na neprimeren način zadovoljujejo čustvene in psihološke potrebe staršev, zato jih ti niso pripravljeni dati od sebe niti tega spremeniti. Praviloma pa so pripravljeni otroka vključiti v naš program, s katerim mu lahko pomagamo. Kakorkoli že, starši svojim otrokom vendarle želijo dobro, ne glede na to, kako sami ravnajo z njimi.

Jezik otroka, s katerim sporoča, da v njegovem družinskem okolju odnosi niso ustrezni, je jezik, ki ga govori »problematičen« otrok v stiski. Gre na primer za neprilagojeno vedenje v šoli in okolici ali za avtodestruktivno vedenje. Javno mnenje prepogosto tak »jezik« otroka razume kot napako otroka, mladostnika, redkeje kot posledico neprimernih ravnanj staršev in družbe. Glede na to je aktivnost strokovnih služb, ki so sposobne videti v zakulisje takih vedenj, ravnanja staršev in družbe, dragocena. Otrok je odziv odnosov v svoji družinski in širši skupnosti in ne obrnjeno, zato so za neprilagojeno vedenje otroka vedno najprej odgovorni tisti, ki ga vzgajajo, šele nato on sam.

Centri za socialno delo imamo formalno in dejansko moč za poseganje v družinska razmerja in posedujemo strokovna znanja, ki nam omogočajo pre-

poznavati vzroke za neprimerna vedenja otrok in mladostnikov. Potrebovali pa bi več možnosti za izvajanje aktivnosti, ki spodbujajo njihov zdrav osebni razvoj, ko je ta oviran. Zato so pogosto premalo le občasni svetovalni pogovori. Otroci potrebujejo več od tega, če želimo, da bodo našo pomoč res razumeli in da je bo toliko in bo dana tako, da jih bo res dosegla v globino njihove prikrajšanosti, ranjenosti, prizadetosti, morda tudi zlorabljenosti.

Ko naletimo na grobo fizično zlorabo otrok – tepež, spolno zlorabo – praviloma znamo ustrezno reagirati, na splošno pa nimamo dovolj možnosti, da bi otrokom pomagali v primerih psiholoških in čustvenih zlorab. Teh zlorab ne »doseže« pravni red, praviloma niti delovanje službe, kakršna je center za socialno delo – ker je za to potrebno več stika in ukvarjanja z mladimi. Na našem centru za socialno delo imamo program, v katerem se intenzivno srečujemo tudi s temi, najpogosteje zlorabljenimi otroki. Menimo, da bi tak ali podoben program moral biti strokovna norma in ne le naključni dodatek posamezne ustanove, temelječ na entuziazmu posameznika/ov.

Vsak center za socialno delo lahko izvaja program, kakršen je naš, z razmeroma majhnimi dodatnimi letnimi stroški. Ne razumem, zakaj bi poglobljeno in intenzivnejše delo z mladimi z manj priložnostmi izrivali iz teh ustanov, saj se zavedam, da se prav v ustanovi, kakršna je naša, najpogosteje srečujemo z najhujšimi primeri neustreznih ravnanj staršev do otrok. Ne želim podcenjevati kogarkoli, toda z najhujšimi situacijami se vendarle največ srečujemo na centrih za socialno delo, zato bi morali imeti pri tem na voljo vso potrebno podporo, sicer mnogi od otrok, ki učinkovito pomoč najbolj potrebujejo, ostanejo brez nje.

Kot rečeno, državne institucije znamo ukrepati zoper starše, ko gre za huda trpinčenja in zlorabo, pretepanje in hujšo spolno zlorabo ali izrazita zane-marjanja otrok. Psihološka in čustvena zloraba pa je večinoma nedostopna za intervencije institucij države, če pa že, je po navadi to reakcija na posledice zlorab (na primer duševne stiske, depresivnost, avtodestruktivno vedenje) ali kaznovanje mladostnikov, ki so posledice zlorab staršev spremenili v delinkventno vedenje. Takrat se službe pojavijo kot »gasilci«. Na našem centru izvajamo program za mlade prav zato, da zagotavljamo pomoč, človeško bližino in nabor aktivnosti, s katerimi se vključimo v resno obravnavo otrokovih težav, preden te postanejo del socialne ali druge patologije.

Obravnavo otrok v tej fazi je smiselna tako z vidika koristi in potrebe otrok kot z vidika stroška obravnav. Poznejše obravnave so dražje in manj učinkovite, saj se ukvarjajo bolj s simptomi kot s problemi samimi, kajti otrok, ki ima problem s svojim položajem v družini oziroma je neprimerno obravnavan, a teh težav ne reši, bo razvil neustrezne vedenjske vzorce, ki se bodo izražali v odnosu do njega samega in do drugih v njegovi ožji in širši okolici. Morda bo svojo psihološko breme notranjih stisk, obupa, nesprietosti kanaliziral v simptomatska vedenja: poseganje po psihoaktivnih substancah, depresivnost, nagnjenost k samomorilnosti, morda pa v obliko delinkventnega vedenja. V tej, poznejši fazi razvoja osebnosti je mladostnik precej manj dovzeten za resno strokovno delo, kot je, preden razvije neprimerna vedenja, ki so praviloma le odzivi na predhodno neprimerno ravnanje z njim.

Centri za socialno delo so imeli pred leti več aktivnosti, enakih ali podobnih, kot jih izvajamo v okviru našega programa za mlade. Nekateri so sčasoma razvili samostojne enote za izvajanje mladinskih programov. To je zanje najbrž dobro, za centre za socialno delo pa ne, saj nimajo neposredne izmenjave pri obravnavi mladih. Vsekakor je dobro, da obstajajo različni mladinski centri, ne morejo pa ti nadomestiti neposrednega večplastnega pristopa pri delu z mladimi in njihovimi družinami, ki se izvaja v okviru obravnave na centru za socialno delo. Zame ima veliko vrednost, pa najbrž tudi za mnoge mladostnike, ki jih srečam pri svojem delu, da jih lahko povabim še na popoldanske ustvarjalne ali igralske delavnice, ki so del aktivnosti našega programa, da jim najdem prostovoljce, da jih povabim na tabor, na poletne aktivnosti, starša na skupino za starše in podobno. Vse te dejavnosti in tako imenovano redno delo na centru za socialno delo so del povezanega pristopa in lahko sodijo pod isto supervizijsko in drugo podporo.

Centri za socialno delo razpolagamo z veliko visoko izobraženih ljudi, ki imamo veliko znanja o delu, ki ga opravljamo, veliko vemo o ljudeh, s katerimi se srečujemo in ki jim pomagamo, o različnih procesih, ki smo jim priče. Glede na to bi pričakovali, da imajo te ustanove strokovni vpliv in družbeno moč. Pa ni tako. Centri za socialno delo res postajamo vse boljši socialni uradi. To je po svoje dobro, po drugi strani pa ne, ker se iz fokusa pozornosti umikajo razprave o zahtevnejših strokovnih temah.

Strokovni delavci nismo vključeni v razprave o razvoju ustanov, in to niti v času, ko je v pripravi prenova centrov za socialno delo. Nerad razmišljam, da prenova ni namenjena nadgradnji strokovnih praks, čeprav kaže bolj na to, da je v ozadju prenove bolj želja po preglednejšem upravljanju, z bolj poenostavljeno hierarhično strukturo. Čeprav pomena tega ni zanemarljiv, pa zgolj tak način preureditve centrov za socialno delo ne zagotavlja strokovnega napredka. Upam, da bo prenova vendarle prinesla nove priložnosti za razvoj stroke.

Za področje dela z mladimi bi sam upošteval izhodišča, ki jih predstavljam v tem prispevku, ne glede na to, ali je za to treba karkoli reorganizirati ali ne. Takšne ali drugačne izboljšave so seveda vedno možne. V takih razpravah najbrž sodijo na prvo mesto uporabniki in njihove potrebe, na drugo potrebe izvajalcev storitev in javnih pooblastil, na tretje potrebe upravljalcev ustanov in na četrto potrebo tako imenovane javnosti. Uporabnik ima s svojimi problemi največ težav in si najbolj želi, da bi jih rešil. Če mu strokovni delavci znamo pomagati in imamo za to potrebna sredstva in ustrezne organizacijske možnosti, bo na koncu najbrž zadovoljna tudi javnost, saj z rešitvijo težave posameznika izginejo tudi vedenja, ki jo vznemirjajo.